

ความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ธิดารัตน์ บุญปก สกาวรัตน์ บุญวรรณ* และเกษตรชัย และหิ้ม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding author: sakawrat.b@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับศักยภาพและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน แต่ยิ่งขาดระบบการจัดการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามประเมินความต้องการจำเป็น มีค่าความเที่ยง 0.91 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนมีช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ผลการประเมินความต้องการจำเป็นชี้ให้เห็นว่า ด้านการจัดเก็บความรู้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุดเนื่องจากยังขาดระบบที่ชัดเจน ประชาชนต้องการพัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัลและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ รองลงมา คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งชุมชนต้องการเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดและทักษะเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสภาวะเศรษฐกิจถดถอย ขณะที่ด้านการสำรวจความรู้ และด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ตลอดจนความต้องการเปิดมุมมองใหม่ ๆ ผ่านการศึกษาดูงานนอกพื้นที่และการนำข้อมูลในอดีตมาวางแผนขับเคลื่อนด้านการผลิตและการตลาด แม้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ แต่ยังคงกลไกการจัดการที่เป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องเร่งสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้พึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : 1. ความต้องการจำเป็น 2. การจัดการความรู้ 3. ทุนทางเศรษฐกิจ 4. ตำบลทุ่งหวัง 5. อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

The needs for community economic capital knowledge management Thung Wang subdistrict, Mueang district, Songkhla province

Tidarat Boonpok, Sakawrat Boonwanno*, and Kasetchai Laeheem

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkhla 90110, Thailand

**Corresponding author: sakawrat.b@psu.ac.th*

Abstract

The management of community economic capital knowledge is a vital mechanism for enhancing potential and strengthening the grassroots economy of communities. However, there remains a lack of management systems that are aligned with local contexts. The objective of this research was to study the needs for community economic capital knowledge management in Thung Wang subdistrict, Mueang district, Songkhla province. A quantitative research method was employed, with a sample of 375 participants selected through stratified random sampling. The research instrument was a needs assessment questionnaire with a reliability coefficient of 0.91. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index. The results revealed that the community expressed needs for the development of knowledge management because it lacks systematic approaches. The highest priority need was knowledge acquisition, with community members emphasizing the promotion of vocational and technical skills development, as well as the preservation and transmission of local wisdom. The second highest priority was knowledge transfer, where community members highlighted the importance of establishing platforms and opportunities for exchanging ideas, experiences, and skills to strengthen local economy. Regarding knowledge exploration and knowledge collection and development, the findings revealed limitations in government support and funding. Community members also expressed a need to broaden their perspectives through external study visits and to use historical data for planning and improving production and marketing activities. Although the community recognizes the value of its economic capital, it still lacks systematic mechanisms for managing and leveraging these resources. Ultimately, relevant agencies should therefore prioritize funding for the development of digital data management systems while promoting participatory knowledge sharing and transfer. These measures will strengthen the community economy and foster sustainable, self-reliant grassroots economic development.

Keywords: 1. Needs 2. Knowledge management 3. Economic capital 4. Thung Wang subdistrict
5. Mueang district, Songkhla province

บทนำ

การพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจ (economic growth) ในชุมชนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีความหลากหลาย เป็นการปรับเปลี่ยนทิศทางและลดข้อจำกัดที่มีอยู่เดิมและพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับพลวัตและเงื่อนไขใหม่ สามารถเติบโตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนที่มากขึ้นดังทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (Office of the National Economic and Social Development Council [NESDC], 2022) ที่มีการขับเคลื่อน อีกทั้งส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องเร่งรัดผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิต เพื่อเปลี่ยนผ่านสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยนวัตกรรม (Cortés et al., 2021) เน้นการพัฒนาสังคมฐานความรู้และการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ในทุกช่วงวัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่และเมืองที่มีความยืดหยุ่นพร้อมรับมือและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง แนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการจัดการความรู้ (knowledge management) เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนควบคู่กับการพัฒนาชุมชน

กล่าวได้ว่าการดำเนินงานเชิงพื้นที่ (area based) สิ่งจำเป็น โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) ของชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างคุ้มค่า สร้างรายได้ เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และลดความเหลื่อมล้ำ (Ngamcharoen, 2024) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการทุนทางเศรษฐกิจเสริมสร้างความเข้มแข็งผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ ครอบครัวยุคใหม่และองค์กรชุมชน มีระบบการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมให้คนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ (Sripoona et al., 2024) สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาที่สะท้อนถึงความต้องการจำเป็น (needs) ที่ว่าชุมชนยังต้องการการสนับสนุนในการสร้างระบบการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับทุนทางเศรษฐกิจของตนเอง รวมทั้งกลุ่มประชากรขนาดใหญ่

และข้อจำกัดของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในการยกระดับพื้นที่โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) ช่วยให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในการเผชิญกับวิกฤตต่าง ๆ ดังนั้น การศึกษาความต้องการจำเป็น (needs) และการประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) ของชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญ โดยความต้องการจำเป็น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริง (actual conditions) กับสภาพที่ควรจะเป็น (ideal conditions) ที่ชุมชนมุ่งหวัง ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงช่องว่าง (gaps) ของศักยภาพในการพัฒนาที่จำเป็นต้องได้รับการเติมเต็ม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจฐานราก (Witkin & Altschuld, 1995) การหันกลับมาจัดการเศรษฐกิจท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ยิ่งเป็นชุมชนที่มีทั้งเมืองและชนบท

ดังนั้นศึกษาพื้นที่ตำบลทุ่งหวาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบผสมผสาน โดยภาคการเกษตรยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญของประชาชนในพื้นที่ ควบคู่กับการค้าและพาณิชย์ไปสู่การกระจายและการบริการในระดับท้องถิ่น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาทิ การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และการเกษตรผสมผสาน รวมถึงการค้าขายรายย่อย การประกอบอาชีพอิสระ และแรงงานรับจ้างทั่วไป ลักษณะรายได้ของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางและมีความผันผวนตามฤดูกาลผลิตและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ชุมชนยังมีทุนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย อาทิ วิสาหกิจชุมชน OTOP กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ราชัญชีชาวบ้าน และภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แม้จะมีทุนทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งในระดับหนึ่ง แต่ยังคงขาดระบบการจัดการความรู้ที่เป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ส่งผลให้การใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวยังไม่เต็มศักยภาพ และเป็นอีกหนึ่งปัจจัยในการพัฒนาความรู้สู่การปฏิบัติที่เรียกว่า การจัดการความรู้จากบุคคลสู่สารสนเทศระดับชุมชน สังคม หรือองค์กร โดยในมิติชุมชนนั้นกระบวนการจัดการความรู้สามารถถ่ายทอดความรู้ภายในบุคคล ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งกับผู้อื่น หน่วยงานภายในและภายนอกชุมชน (Prasunin, 2020) ที่สามารถขับเคลื่อนให้ชุมชนตำบลทุ่งหวาง สามารถสร้างรายได้ มีงานทำ มีอาชีพ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองตามความต้องการได้ในอนาคต

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงตั้งคำถามถึงเงื่อนไขในความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยวางรากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นเครื่องมือที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ชุมชนมีกับสิ่งที่ชุมชนต้องการ และเชื่อมโยงความรู้เข้ากับการปฏิบัติจริงในชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเอื้อต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีทิศทาง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจแต่ยังขาดกลไกการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อีกทั้งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้หรือการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนในภาพรวม แต่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนกึ่งเมืองที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นเมือง อาทิ ชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งแม้จะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจ แต่ยังขาดกลไกการจัดการความรู้ที่เหมาะสมและต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงเห็นถึงช่องว่างของการศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ที่ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ทุนที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในกระบวนการการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย แนวคิดความต้องการจำเป็น (needs) แนวคิดการจัดการความรู้ (knowledge management) และแนวคิดทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดความต้องการจำเป็น (needs)

Kaufman and English (1979) อธิบายว่า ความต้องการจำเป็นของชุมชนคือช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยมุ่งเน้นว่าสิ่งนี้ไม่ใช่เพียงความ

ปรารถนาหรือสิ่งที่อยากได้ แต่คือสิ่งที่จำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้และสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าต่อสังคมหรือชุมชนโดยรวม การระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้การวางแผนและดำเนินงานพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกัน สุวิมล ว่องวานิช (Wongwanich, 2015) ชี้ให้เห็นว่าการประเมินความต้องการจำเป็นถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สนับสนุนการวางแผนและการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ เพื่อให้ผลการประเมินสะท้อนถึงสิ่งที่ควรได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงอย่างสร้างสรรค์และนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวก ทั้งนี้ การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมักใช้ดัชนี Priority Needs Index (PNI) เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาได้อย่างมีเหตุผลและตอบโจทย์บริบทของชุมชน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ความต้องการจำเป็นนำมาใช้เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนตามสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาเพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการทุนทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นนี้ใช้ดัชนี Priority Needs Index (PNI) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นภายในชุมชน

2. แนวคิดการจัดการความรู้ (knowledge management)

วิจารณ์ พานิช (Panich, 2012) มองว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่เปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลให้กลายเป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดและนำไปใช้ได้ในระดับองค์กรหรือชุมชน โดยไม่ได้จำกัดเพียงการจัดเก็บข้อมูลหรือสารสนเทศ แต่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการประยุกต์ใช้อย่างมีระบบ เพื่อสร้างนวัตกรรมและสนับสนุนการตัดสินใจในทำนองเดียวกัน บดินทร์ วิจารณ์ (Wicharn, 2007) ได้อธิบายว่ากระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการความรู้เป็นไปอย่างเป็นระบบและบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือชุมชน โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) การสำรวจความรู้เพื่อค้นหาและระบุความรู้ที่มีอยู่หรือความรู้ที่จำเป็นต้องมี 2) การรวบรวมและพัฒนาความรู้เพื่อเก็บรวบรวมความรู้เดิมและสร้างความรู้ใหม่ 3) การจัดเก็บความรู้เพื่อจัดระบบและทำให้ความรู้พร้อมใช้งาน และ 4) การถ่ายทอดความรู้เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กรหรือชุมชน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดการความรู้นำมาใช้เป็นกรอบสำหรับวิเคราะห์การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากความรู้ภายในชุมชน แนวคิดนี้เป็นกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งจะนำมาเป็นกระบวนการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยใช้ 4 กระบวนการ ดังนี้ 1) การสำรวจความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) การรวบรวมและพัฒนาความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน 3) การจัดเก็บความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน และ 4) การถ่ายทอดความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ขั้นตอนเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน

3. แนวคิดทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (NESDC, 2022) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนในฐานะรากฐานสำคัญของการเติบโตและความยั่งยืนของเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้วยการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรในท้องถิ่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนเพิ่มรายได้และสร้างงานให้กับคนในชุมชน เน้นการมองเห็นมิติของทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นทุนเดิมและทุนที่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ เสริมสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Emery and Flora (2006) ใน Community Capitals Framework ที่ชี้ว่าการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนต้องอาศัยการเสริมสร้างทุนในหลายมิติ ทั้งทุนเศรษฐกิจ มนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสมดุลและความเข้มแข็งในระยะยาว

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การนำแนวคิดทุนทางเศรษฐกิจเพื่อศึกษาในด้านมิติของทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นทุนเดิม อาทิ ที่ดินทำกิน แรงงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนที่สามารถพัฒนาได้ อาทิ ทักษะด้านอาชีพ เครือข่าย หรือการเข้าถึงตลาด ซึ่งมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ ให้มีกระบวนการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชนตามความต้องการจำเป็นของตนเอง ชุมชน หรือองค์กร

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคล ทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) ศาสนา 4) ระดับการศึกษา 5) อาชีพ และ 6) รายได้ต่อเดือน และตัวแปรตาม คือ การจัดการความรู้ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทุนทางเศรษฐกิจทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสำรวจความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน 3) ด้านการจัดเก็บความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน และ 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมและความสามารถในการพัฒนาของชุมชนที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนในตำบลทุ่งหวัง ทั้งยังสามารถสะท้อนถึงลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อการวางแผนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีการเสริมสร้างและพึ่งพาตนเองบนฐานทรัพยากรของสมาชิกในชุมชนตามยุคสมัย เพื่อรองรับกับแนวทางการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังกรอบแนวคิดการวิจัย ภาพที่ 1

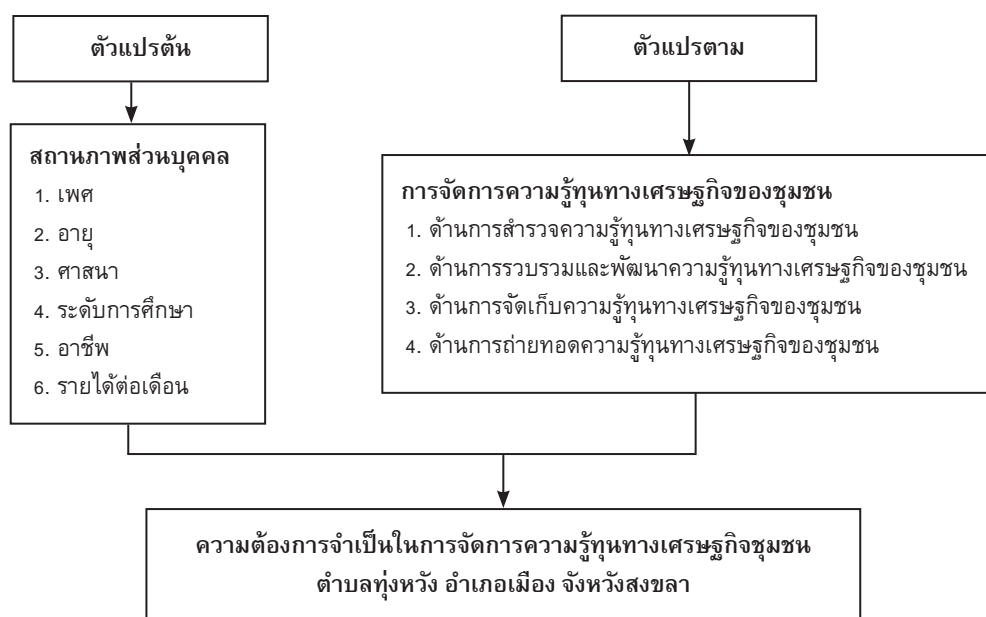
วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ประชากรในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านอ่างทอง หมู่ที่ 5 บ้านปลักจันทร์หอม หมู่ที่ 6 บ้านไร่ หมู่ที่ 7 บ้านทรายขาว และหมู่ที่ 10 บ้านคลองโหนด รวมจำนวน 5,765 คน (ข้อมูลเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567) (The Bureau of Registration Administration, 2024)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ประชากรในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมดใช้หลักการคำนวณของ Yamane (1973) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) ที่มีค่าความเชื่อมั่น 95% และมีค่าความคลาดเคลื่อน 0.05

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพิจารณาจากเครื่องมือของงานวิจัยที่ผ่านมาภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนด ประกอบด้วย ชุดคำถาม 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน (check list)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตามขั้นตอนการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา การวิเคราะห์ข้อมูลแบบตอบสองคู่ (dual-response format) ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ เกี่ยวกับการประเมินสภาพที่เป็นอยู่จริง และการประเมินสภาพที่ควรจะเป็นของประชากรในขั้นตอนการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสำรวจความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน 3) ด้านการจัดเก็บความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน และ 4) ด้านการถ่ายทอดความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.2 การหาประสิทธิภาพของแบบสอบถามด้วยการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ก่อนนำมาเก็บข้อมูลจริง โดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ค่า IOC > 0.50 ขึ้นไป นำคำถามที่ได้มาแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.91 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการหาประสิทธิภาพไปทดลองใช้ (try out) ในพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่วิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน ที่ไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย เพื่อทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม และค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของภาพที่เป็นอยู่จริง เท่ากับ 0.98 และค่าของสภาพที่ควรจะเป็น เท่ากับ 0.95 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กับพื้นที่วิจัย เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 375 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่จริง และสภาพที่ควรจะเป็นของประชากรในขั้นตอนการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ส่วนที่ 3 ผลความต้องการจำเป็นของประชากรในขั้นตอนการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มาจัดลำดับโดยสูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) (Wongwanich, 2015) จัดลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย และนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการจำเป็นตามสภาพที่เป็นอยู่จริง และตามสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีดังนี้

1. จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างประชาชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างประชาชน ผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 61.1 ขณะที่เพศชายมีจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 25.3 และช่วงอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 23.7 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ตอนกลาง โดยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 28.8 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และระดับอนุปริญญา/ปวส. เท่ากัน คือ ร้อยละ 24.5 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 23.2 สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง ในส่วนของอาชีพนั้น ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1 รองลงมา คือ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 23.5 และรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 21.3 ขณะที่อาชีพในภาครัฐมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย ซึ่งสะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมและอาชีพอิสระเป็นหลัก สำหรับรายได้ต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 10,001-15,000 บาท จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 รองลงมา คือ รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 34.7 ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ในระดับปานกลาง และค่อนข้างจำกัด รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างประชาชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (n = 375)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	146	38.9
หญิง	229	61.1
อายุ		
20-30 ปี	46	12.3
31-40 ปี	95	25.3
41-50 ปี	105	28.0
51-60 ปี	89	23.7
61 ปีขึ้นไป	40	10.7

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างประชาชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
(n = 375) (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
ศาสนา		
พุทธ	267	71.2
อิสลาม	108	28.8
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	24	6.4
มัธยมศึกษาตอนต้น	74	19.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า	92	24.5
อนุปริญญา/ปวส.	92	24.5
ปริญญาตรี	87	23.2
สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.6
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	9	2.4
ลูกจ้างหน่วยงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	41	10.9
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	88	23.5
เกษตรกร	143	38.1
รับจ้างทั่วไป	80	21.3
อื่น ๆ	14	3.8
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	130	34.7
10,001-15,000 บาท	190	50.6
15,001-20,000 บาท	34	9.1
20,001-25,000 บาท	12	3.2
25,001 บาทขึ้นไป	9	2.4

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในวัยแรงงานตอนกลาง มีระดับการศึกษาในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง และนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ในด้านอาชีพพบว่าประกอบอาชีพเกษตรกรรมค้าขาย และรับจ้างทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมและอาชีพอิสระเป็นสำคัญ ขณะที่รายได้ของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและมีข้อจำกัดด้านรายได้ ส่งผลให้ชุมชนยังคงมีความเปราะบางทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง

2. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่จริงของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสำรวจความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการจัดเก็บความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน และด้านการถ่ายทอดความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.1 ผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่จริงของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง

จังหวัดสงขลา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นจริง ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.74$, S.D. = 0.66)

2.2 ผลการศึกษาสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจ ด้านการถ่ายทอดความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.56)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าสภาพการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่จริง มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่ควรจะเป็นทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ทุกด้านมีความต้องการจำเป็น ซึ่งมีรายละเอียดรายด้านดังตารางที่ 2

3. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ของการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายด้าน มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (n = 375)

การจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจ	สภาพที่เป็นอยู่จริง			สภาพที่ควรจะเป็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการสำรวจความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.72	0.61	ปานกลาง	4.19	0.52	มาก
2. ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.74	0.66	ปานกลาง	4.18	0.54	มาก
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.69	0.66	ปานกลาง	4.20	0.53	มาก
4. ด้านการถ่ายทอดความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.70	0.65	ปานกลาง	4.21	0.56	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2.71	0.64	ปานกลาง	4.19	0.53	มาก

ตารางที่ 3 การจัดเรียงลำดับของความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกเป็นรายด้าน

การจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย สภาพที่เป็นอยู่จริง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ควรจะเป็น	$PNI_{modified}$	ลำดับ Need
1. ด้านการสำรวจความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.72	4.19	0.54	3
2. ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.74	4.18	0.52	4
3. ด้านการจัดเก็บความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.69	4.20	0.56	1
4. ด้านการถ่ายทอดความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน	2.70	4.21	0.55	2

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ด้านที่มีความต้องการจำเป็นโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

ลำดับที่ 1 ด้านการจัดเก็บความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ความต้องการจำเป็นใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อจัดเก็บหรือจัดการความรู้ของทุนทางเศรษฐกิจชุมชน 2) การจัดแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครอบคลุมเรื่องทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน และ 3) การจัดฝึกอบรมให้คนในชุมชนสม่ำเสมอในทุกปี

ลำดับที่ 2 ด้านการถ่ายทอดความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ความต้องการจำเป็นใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การวางแผนทางแก้ปัญหาเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย 2) การใช้ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) การแลกเปลี่ยนแนวคิดทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนในการส่งเสริมการประกอบอาชีพ

ลำดับที่ 3 ด้านการสำรวจความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ความต้องการจำเป็นใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทุนทางเศรษฐกิจ 2) การสอบถามความคิดเห็นหรือปัญหาของคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และ 3) การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

ลำดับที่ 4 ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ความต้องการจำเป็นใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การศึกษาดูงานนอกพื้นที่ในการจัดการทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) การเปรียบเทียบข้อมูลในอดีตเพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนในปัจจุบัน และ 3) การค้นหาแหล่งความรู้ภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดทุนทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านการผลิตและการตลาดในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผล ดังนี้ ความต้องการจำเป็นของการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตามสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่ควรจะเป็น โดยเห็นว่าสภาพที่เป็นอยู่จริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าสภาพที่ควรจะเป็นทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชนทุกด้านเป็นความต้องการจำเป็น มีรายละเอียดดังนี้

ลำดับแรก ด้านการจัดเก็บความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา คือ ชุมชนมีความพร้อมเปิดรับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการจัดเก็บและจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจภายในชุมชน แต่ขาดโครงสร้างพื้นฐานหรือความรู้ในการใช้งานอย่างเป็นระบบ รวมถึงทักษะที่จำเป็นต่อการใช้เครื่องมือดิจิทัล อีกทั้งยังต้องการแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และทักษะใหม่เพื่อยกระดับระบบการจัดการความรู้ในระยะยาว สอดคล้องกับข้อเสนอของ วาสนา แก้วหล้า (Kaewla, 2020) ที่ระบุไว้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการสร้างฐานความรู้จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ Erceg and Zoranović (2022) ยังเน้นว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการความรู้ภายในชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่ข้อมูลทางเศรษฐกิจได้ แต่จำเป็นต้องมีกลไกสนับสนุน อาทิ การฝึกอบรมและการสร้างแพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับลักษณะของชุมชน จึงจะสามารถนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ลำดับที่สอง ด้านการถ่ายทอดความรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา คือ การมองการณ์ไกลของชุมชนที่ต้องการความยืดหยุ่นในการปรับตัวและถ่ายทอดองค์ความรู้ในยามวิกฤต โดยเฉพาะในภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ชุมชนต้องการทักษะที่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขยายแนวทางการดำรงชีพให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน Witinok-Huber et al. (2025) ชี้ให้เห็นว่าการร่วมผลิตองค์ความรู้ (knowledge co-production) เป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการปรับตัว (adaptive capacity) โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน อาทิ วิกฤตเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกับภาคีต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาแนวทางการดำรงชีพที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของตนเอง นอกจากนี้ Mueller et al. (2020) ได้นำเสนอการประยุกต์ใช้ Community Capitals Framework

(CCF) และ Community Assets and Attributes Model ในการประเมินศักยภาพของชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอดความรู้ที่เชื่อมโยงกับทุนชุมชน โดยเฉพาะ ทุนมนุษย์ (human capital) และทุนสังคม (social capital) จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาอาชีพและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนในระยะยาว การส่งเสริมการแลกเปลี่ยน แนวคิดภายในเวทีชุมชนจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยหล่อหลอม ความรู้ให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ลำดับที่สาม ด้านการสำรวจความรู้ทุนทางเศรษฐกิจของ ชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นที่จะ พัฒนา คือ ชุมชนต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ โดยเฉพาะการสำรวจความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามสภาพความต้องการจริง การขาดงบประมาณ เป็นข้อจำกัดสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือ องค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein (1969) ใน Ladder of Citizen Participation ที่ชี้ว่าการมี ส่วนร่วมอย่างแท้จริงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาท ตั้งแต่ขั้นของการให้ข้อมูลไปจนถึงการตัดสินใจร่วมกัน การสำรวจความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และช่วยให้ เกิดการพัฒนาอย่างมีทิศทาง นอกจากนี้ การที่ข้อจำกัดด้าน งบประมาณส่งผลต่อการดำเนินการดังกล่าวเป็นประเด็น ที่สอดคล้องกับข้อเสนอของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (NESDC, 2022) ที่ระบุไว้ว่า ภาครัฐ ควรสนับสนุนกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้ง สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณแก่ท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อน การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การขาดงบประมาณจึงไม่ใช่เพียง ข้อจำกัดทางการเงิน แต่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างระบบข้อมูล และการเรียนรู้ในระดับชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน อย่างเป็นระบบจากภาคนโยบาย

ลำดับที่สี่ ด้านการรวบรวมและพัฒนาความรู้ทุนทาง เศรษฐกิจของชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความต้องการ จำเป็นที่จะพัฒนา คือ ชุมชนมีความต้องการในการเรียนรู้ จากแหล่งอื่นเพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทของตนเอง และการนำ ข้อมูลเชิงประจักษ์มาใชวางแผนพัฒนาทุนเศรษฐกิจ สะท้อน ให้เห็นถึงกระบวนการจัดการความรู้ที่มีพลวัตและต่อเนื่อง ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith et al. (2024) ที่กล่าวว่า การรวบรวมและจัดการองค์ความรู้ในระดับ

ท้องถิ่นต้องมีการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเรียนรู้จากภายนอก พร้อมกับใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของตนเองประกอบกัน เพื่อสร้าง แนวทางการพัฒนาแบบ Hybrid (hybrid development approach) ที่ยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบ ของงานวิจัยนี้ ที่ชุมชนเน้นการเรียนรู้จากภายนอกและใช้ ข้อมูลดีตวาทฐานอนาคต ในขณะเดียวกัน หทัยชนก คตะสมบุรณ์ (Khatasombun, 2020) ได้เน้นถึงบทบาทของ ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์และความรู้ท้องถิ่น ว่าสามารถนำมา พัฒนาอาชีพและกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับ วิถีชีวิตในชุมชนได้ โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์และ ตลาดในลักษณะที่พึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ เศรษฐกิจฐานรากและสอดคล้องกับการพัฒนาทุนทาง เศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาหรือส่งเสริมการ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับทุนทาง เศรษฐกิจ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบระบบหรือกิจกรรม ที่ส่งเสริมการจัดเก็บ ถ่ายทอด และพัฒนาความรู้ทุนทาง เศรษฐกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในแต่ละด้าน อย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม
3. หน่วยงานระดับจังหวัดหรือระดับตำบลสามารถใช้ ข้อมูลจากผลการวิจัยนี้เป็นฐานในการจัดลำดับความสำคัญ ของปัญหา และวางแผนพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน ให้ตรงตามบริบทและศักยภาพที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการศึกษาไปยังชุมชนอื่นที่มีลักษณะ แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและระดับความต้องการ จำเป็นในการจัดการความรู้ทุนทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การ พัฒนาโมเดลที่หลากหลาย
2. ศึกษาทุนชุมชนในมิติอื่นเพิ่มเติมควบคู่กับทุนทาง เศรษฐกิจ อาทิ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม หรือทุน สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจแบบบูรณาการในการ จัดการความรู้ที่สอดคล้องกับทุนของชุมชนในหลายมิติ และ นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ทุงหวัง : ความต้องการจำเป็นในการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจชุมชน ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ ทุนสมทบค่าธรรมเนียมการศึกษา สำหรับนักศึกษาไทยระดับบัณฑิตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2567 และทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท-เอก ปีงบประมาณ 2568 ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อีกทั้งผู้วิจัยขอขอบคุณหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม ต้นสังกัดของผู้วิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ไว้ ณ โอกาสนี้

References

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. **Journal of the American Institute of Planners**, 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Cortés, J. D., Guix, M., & Carbonell, K. B. (2021). Innovation for sustainability in the Global South: Bibliometric findings from management & business and STEM (science, technology, engineering and mathematics) fields in developing countries. **Heliyon**, 7(8), Article e07809. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07809>
- Emery, M., & Flora, C. (2006). Spiraling-up: Mapping community transformation with community capitals framework. **Community Development**, 37(1), 19–35. <https://doi.org/10.1080/15575330609490152>
- Erceg, V., & Zoranović, T. (2022). Knowledge management and digital business transformation. **Strategic Management**, 27(2), 57–63. <https://doi.org/10.5937/StraMan2200007E>
- Kaewla, W. (2020). **Process of the community economy development based on social and cultural capitals of Northeastern regions' communities** (กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง) [Doctoral dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya

University]. e-Thesis Central Library Mahachula longkornrajavidyalaya University. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/603>

- Kaufman, R., & English, F. W. (1979). **Needs assessment: Concept and application**. Educational Technology Publications.
- Khatasombun, H. (2020). Community potential development to create sustainable economic foundations: Case study of Noen Sala subdistrict, Krok Phra district, Nakhon Sawan province (การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดนครสวรรค์). **Journal of MCU Peace Studies**, 8(2), 473–488.
- Mueller, D., Hoard, S., Roemer, K., Sanders, C., & Rijkhoff, S. A. M. (2020). Quantifying the community capitals framework: Strategic application of the community assets and attributes model. **Community Development**, 51(5), 535–555. <https://doi.org/10.1080/15575330.2020.1801785>
- Ngamcharoen, P. (2024). Social capital and strengthening the community's foundation economy (ทุนทางสังคมกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน). **Journal of MCU Peace Studies**, 12(2), 473–484.
- Office of the National Economic and Social Development Council (NESDC). (2022). **The thirteenth national economic and social development plan (2023-2027) (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570)**. Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister.
- Panich, V. (2012). **The way to create learning for students in the 21st century (วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21)**. Tathata Publication.
- Prasunin, J. (2020). Knowledge management of community capital to support sustainable management of communities in Mae Pao sub-district, Phaya Mengrai district, Chiang Rai province (การจัดการความรู้ชุมชนเพื่อการส่งเสริมการจัดการที่ยั่งยืนของ

- ตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย). **Humanities & Social Sciences**, 37(1), 61–79.
- Smith, G., Chowenga, M., & Karsters, J. (2024). Local knowledge matters: Understanding the decision-making processes of communities under climate change in Suriname. **Frontiers in Climate**, 5, Article 1294271. <https://doi.org/10.3389/fclim.2023.1294271>
- Sripoona, S., Prukha, S., Rahannok, P., Gubtapol, K., Boonvarichananan, B., & Laobusnanant, P. (2024). Utilizing community capital to promote sustainable development with the BCG model. **Educational Administration: Theory and Practice**, 30(6), 2294–2301. <https://kuey.net/index.php/kuey/article/view/5647/3987>
- The Bureau of Registration Administration. (2024). **Population registration statistics: Population data of Thung Wang subdistrict, Mueang district, Songkhla province, June 2024 (สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร(รายเดือน) ข้อมูลเดือนมิถุนายน 2567 พื้นที่ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา)**. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>
- Wicharn, B. (2007). **Knowledge management in action (การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ)**. Expemet Publishing.
- Witinok-Huber, R., Knapp, C. N., Lund, J., Eaton, W., Ewers, B. E., de Figueiredo, A. R., Geerts, B., Gunshenan, C. I., Inouye, M. C., Keller, M. L., Lumadue, N. M., Ryan, C. M., Shuman, B. N., Spoonhunter, T., & Williams, D. G. (2025). Does knowledge co-production influence adaptive capacity?: A framework for evaluation. **Environmental Science & Policy**, 164, Article 104008. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2025.104008>
- Witkin, B. R., & Altschuld, J. W. (1995). **Planning and conducting needs assessments: A practical guide**. Sage.
- Wongwanich, S. (2015). **Needs assessment research (การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น) (3rd ed.)**. Chulalongkorn University Press.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)**. Harper & Row.